

Eversti Seppo Uron juhlapuhe viestiaselajin seminaarissa
21.9.2012

Jääkärieversti A. R. Saarmaa - viestiaselajin Grand Old Man

Ylihuomenna sunnuntaina 23.9.2012 tulee kuluneeksi päivälleen 120 vuotta jääkärieversti Arthur Reinhold Saarmaan syntymästä. Eversti Saarmaa, alunperin Stenholm, kuului siihen pieneen jääkäriupseerien joukkoon, jonka tehtäväksi lankesi maamme viestiaselajin perustaminen ja kehittäminen itsenäisyytemme ensimmäisinä vuosikymmeninä.

Kun 23-vuotias Tampereen teknillisen opiston opiskelija Arthur Stenholm loppuvuodesta 1915 päätti lähteä hakemaan sotilaskoulutusta Saksasta, hänellä oli voimakas tahto olla mukana oman kotimaansa itsenäisyystaistelussa. Saksassa hän sai aikakauden parhaan sotilaskoulutuksen ja kuului ensimmäisten suomalaisten sotilaiden joukkoon, joille ryhdyttiin antamaan myös viestikoulutusta. Hänestä leivottiin taitava radiosähköttäjä. Tositoimiin hän joutui syksyllä 1917, kun hänet ennen jääkäreiden pääjoukkoa lähetettiin Suomeen salaisen vastaanottoaseman hoitajaksi Vaasaan. Kun Vapaussota puhkesi Pohjanmaalla tammikuun lopulla 1918, Stenholm valtasi Vaasassa toimineen venäläisen radioaseman, otti sen haltuunsa ja sai sillä aikaan Valkoisen armeijan johdon ensimmäiset ulkomaanyhteydet. Tätä tapahtumaa Saarmaa piti suomalaisten radiojoukkojen syntyhetkenä, vaikka varsinaisten joukkojen perustamiseen ei vielä päästyäkään.

Vapaussodan päätyttyä Stenholm sai tehtäväkseen radiokoulutuksen aloittamisen puolustusvoimissa. Hän palveli toistakymmentä vuotta, luutnantista everstiluutnantiksi saakka, Helsingissä ja Santahaminassa toimineen radiokoulutusta antaneen joukko-osaston komentajana. Sotilasterminologia oli tuohon aikaan vielä vakiintumatonta ja joukko-osaston nimi vaihtui tuhkatieheään. Niminä olivat mm Sotalaitoksen Radiolennätinosasto, Kipinälennätinlaitos, Radiojoukot, Radiopataljoona ja lopulta Viestipataljoona 1. Vuonna 1934 Viestipataljoona 1 ja Riihimäellä toiminut Viestipataljoona 2 siirrettiin Viipuriin, jossa niistä muodostettiin uusi joukko-osasto, sekin nimeltään Viestipataljoona. Vuonna 1938 suurikokoinen joukko organisoitiin rykmenttikokoonpanoon ja nimettiin Viestirykmentiksi. Vuonna 1935 nimensä suomentanut everstiluutnantti Saarmaa toimi sekä Viestipataljoonan että Viestirykmentin komentajana Viipurissa aina talvisotaan saakka. Yli kahden vuosikymmenen ajan hän johti ja kehitti joukko-osastojensa koulutusta ja vaikutti merkittäväällä tavalla siihen, millainen oli reserviin koulutetun henkilöstön osaamisen taso sotiemme aikana. Koska ennen Viestikoulun perustamista valtaosa viestitehtävissä palvelevista upseereista ja aliupseereista sai aselajikoulutuksensa Viestipataljoonan ja Viestirykmentin kokoonpanoon kuuluneella viestikurssilla, evl Saarmaalla oli suora vaikutus myös kantahenkilökunnan koulutustasoon.

Radio oli itsenäisyytemme alkuvuosina uusi yhteydenpitoväline niin sotaväelle kuin muullekin yhteiskunnalle. Radioalaa tuntevia asiantuntijoita oli aluksi vain puolustusvoimissa. Tämän johdosta Kipinälennätinlaitoksen ja Radiopataljoonan hoidettavaksi lankesi suureksi osaksi myös siviiliradiotoiminnan kehittäminen maassamme. Joukko-osastolle alistettiin puolustusvoimien kiinteiden radioasemien lisäksi myös sota- ja siviilialusten ja jäänmurtajien radioasemat. Varusmiesten ja henkilökunnan

sähkötyskoulutuksen lisäksi joukko-osastot kouluttivat myös satoja siviiliradiosähköttäjiä. Ev Saarmaa on myöhemmin muistellut, että sen lisäksi, että hänen johtamansa joukko-osastot toimivat viestijoukko-osastoina, radiolaboratorioina ja radiotyöpajoina, ne toimivat myös lennätinhallituksen, merenkulkuhallituksen ja meripuolustuksen radio-osastoina, kauppalaivaston radioasioiden hoitajina ja siviiliradiosähköttäjiä kouluttajina. Saarmaa osallistui henkilökohtaisesti mm maamme ensimmäisen radiolain valmisteluun ja suojeluskuntien radiotoiminnan käynnistämiseen 1920-luvun alussa. Aina vuoteen 1926 saakka hän toimi koko maan radiotoiminnan valvojana. Radiopataljoonan henkilöstöä osallistui myös radioamatööritoiminnan ja yleisradiotoiminnan käynnistämiseen maassamme. Tällaisesta puolustusvoimille kuulumattomasta työstä pataljoona pääsi luopumaan vähitellen vuoteen 1926 mennessä saaden sen jälkeen keskittyä yksinomaan sotilasradiotoiminnan kehittämiseen.

Puolustusvoimien rauhan ajan kehitys päättyi dramaattisesti syksyllä 1939, kun toinen maailmansota syttyi. Viestirykmentti muodosti YH:n aikana perustamisvastuullaan olleet sodan ajan joukot ja rykmentin komentaja siirtyi omiin sodan ajan tehtäviinsä. Seuranneiden sotavuosien aikana evl Saarmaa sai vastuulleen vaativimmat Päämajan alaisten sotatoimiyhtymien viestikomentajan tehtävät. Talvisodan aikana hän toimi Kannaksen Armeijan viestikomentajana armeijan esikunnassa Imatralla. Väli rauhan aikana hän toimi maavoimien viestikomentajana, Päämajan viestikomentajan jääkärieversti Leo Ekbergin sijaisena sekä juuri Hämeenlinnaan perustetun Viestikoulun johtajana. Kun jatkosota alkoi kesällä 1941, hän toimi sodan alkukuukaudet Karjalan Armeijan viestikomentajana, asemasodan aikana Aunuksen Ryhmän viestikomentajana ja kesän 1944 ratkaisutaistelujen aikana viestikomentajana Kannaksen Joukkojen komentajan esikunnassa. Kaikista käytettävissä olleista viestiupseereista hänellä oli varmaankin näihin tehtäviin parhaimmat edellytykset. Yli viiden vuoden pituinen toiminta Viestipataljoonan ja Viestirykmentin komentajana Viipurissa olivat perehdyttäneet hänet Karjalan olosuhteisiin, viestiverkkoihin ja alan henkilöstöön. Eversti Saarmaalla oli keskeinen osuus siihen, että sodan ajan yhtymien johtamistoiminta sujui suurista ongelmista huolimatta pääpiirtein toivotulla tavalla.

Jatkosodan päätyttyä eversti Saarmaa määrättiin armeijakunnan eli käytännössä maavoimien viestikomentajaksi Armeijakunnan esikuntaan Lahteen. Kun esikunta lakkautettiin vuonna 1947 eversti Saarmaa erosi puolustusvoimien palveluksesta. Hän ei kuitenkaan jättänyt vielä työelämää, sillä hänet kutsuttiin Suomen Radioteollisuusyhdistyksen toimitusjohtajaksi. Siinä tehtävässä hän edisti monin tavoin kotimaisen elektroniikkateollisuuden arvostusta ja toimintaedellytyksiä sodista toipuvassa Suomessa. Tätä tehtävää hän hoiti menestyksellisesti aina vuoteen 1967 saakka. Sen ohessa hän toimi muutamia vuosia myös Suomen Sähköteollisuuden Vientiliitto Selexin ja Suomen Sähköteollisuusyhdistyksen toimitusjohtajana.

Eversti Saarmaa oli näkyvästi mukana ja usein liikkeellepanevana voimana myös viestiaselajin vapaaehtoisten järjestöjen ja säätiöiden toiminnassa. Jo vuonna 1927 hän perusti Radiosanoma-nimisen radioalan aikakausjulkaisun, jonka päätoimittajana hän toimi vuoteen 1933 saakka. Vuonna 1945 hän osallistui Viestiupseerikerho ry:n ja vuonna 1963 Viestikilta ry:n perustavaan kokoukseen tukien näin alan henkilöstön järjestötoiminnan käynnistämistä. Hän toimi myös Viestikillan ensimmäisenä puheenjohtajana vuosina 1963-64. Järjestöjen kokouksissa hän oli usein itseoikeutettu puheenjohtaja ja painavien puheenvuorojen käyttäjä. Kun hän sodan aikana täytti 50 vuotta, hänelle lahjoitettiin viestiupseereiden lahjana rahasumma, josta sodan jälkeen muodostettiin Eversti A. R. Saarmaan säätiö viestitoiminnan kehittämiseksi. 1950-luvun alussa hän vaikutti myös

Viestisäätiön ja Viestisäätiön Kannatusyhdistyksen perustamiseen. Ev Saarmaan aloitteesta Viestisäätiö käynnisti virallisen viestihistorian kirjoitustyön 1960-luvun alussa. Nykyinen Maanpuolustuksen Viestisäätiö jatkaa ansiokkaasti sekä Saarmaan säätiön että Viestisäätiön perinteitä.

Eversti Saarmaan mittavan päivätyön nauttima arvostusta kuvaa hyvin hänestä jo vuosikymmeniä käytetty nimitys “viestiaselajin grand old man”. Häntä kohtaan tunnettu arvostus kumpuaa varmaankin hänen johtajaominaisuuksistaan ja persoonallisuudestaan. Eversti Saarmaan kaikessa toiminnassa näkyi korkea ammattitaito ja ammattietiikka. Kaiken pohjana oli aikakautensa tehokkaimpana pidetty preussilainen sotilaskoulutus. Sitä hän täydensi suorittamalla Taistelukoulun komentajakurssin vuonna 1927 ja viestiaselajin ylimmälle johdolle tarkoitetun erikoiskurssin vuonna 1932. Vuosina 1921-24 hänelle myönnettiin virkavapautta, jona aikana hän suoritti insinöörin tutkinnon Saksassa Köthenin

teknillisessä oppilaitoksessa. Koska Suomessa ei ollut vielä samantasoista teknillistä koulutusta saatavissa, komentajan ulkomailta tuomat opit hyödyttivät Radiopataljoonan laboratorion ja työpajan toimintaa ja alan kehittämistä mitä suurimmassa määrin. Lisäksi hän teki useita pitkiä ulkomaanmatkoja mm Ruotsiin ja Saksaan perehtyen näissä sotilas- ja siviiliviestitoiminnan sekä radioteollisuuden kehitykseen.

Joukko-osaston komentajana eversti Saarma oli vaativa esimies. Hänen alaisensa ovat muistelleet monin tavoin hänen myönteisiä johtajaominaisuuksiaan. 1930-luvun lopulla Viestirykmentin upseerit odottivat koulutustarkastuksia jännittyneinä, sillä komentaja ei päästänyt joukkoja eikä kouluttajia helpolla. Nuorena upseerina Viestirykmentissä palvelut eversti Olavi Larkas kertoo: *“Ukko” Saarmaan koulutustarkastukset olivat tiukat. Vaikka niitä varten harjoiteltiin voimaperäisesti ja puhelinryhmien miehetkin trimmattiin ja valittiin tehtäviinsä, sotki komentaja suunnitelmat vaihtamalla ryhmän miesten paikkoja. Tankomiehen toiminta oli pääasia ja harvoin vältyttiin siltä, että komentaja ei itse tarttunut johdintankoon ja näyttänyt miten yhteistoiminnan oli käytävä kiristäjän ja kelamiehen kesken.*

Jatkosodan aikana Karjalan Armeijan viestikomentajan peitenimi oli “Kalifi”, mitä nimeä eversti Saarmaasta laajemminkin käytettiin. Hänen alaisenaan divisioonan viestikomentajana toiminut evl Armo Karkaus on muistellut, että *“Kalifin vaikutus yletyi läpi laajojen korprien jokaiseen Karjalan Armeijan alaiseen yhtymään. Hänen käyntinsä yhtymissä olivat erinomaisia koulutustilaisuuksia, joissa käsiteltiin ei vain monia teknillisiä kysymyksiä, vaan myöskin tärkeitä viestitaktillisia ongelmia.”*

Monissa tehtävissä toimineena eversti Saarmaa tunsu varsin hyvin koko viestialalla toimivan henkilöstön. Sodan aikana hänen isällinen suhtautumisensa alaisiin viestikomentajiin ja muuhun henkilökuntaan loi ja ylläpiti vahvaa aselajihenkeä ja yhteenkuuluvaisuudentunnetta. Toverillisen käyttäytymisensä ansiosta hän oli erittäin pidetty esimies niin vanhempien kuin nuorempienkin viestiupseereiden keskuudessa. Virallisen kanssakäymisen lisäksi eversti Saarmaalla oli aikaa myös vapaamuotoiseen yhdessäoloon. Vapaa-ajan tilaisuuksissa hän oli oivallinen isäntä ja seuramies, ja moni viestiupseeri onkin muistellut mielihyvällä mm Äänislinnassa toiminutta viestimiesten saunaseuraa, jossa usein kajahteli tuttu laulu *“Reippaita poikia ollaan!”*

Viestiaselajin perinteitä eversti Saarmaa arvosti ja ylläpiti monin tavoin. Hänen johtamansa joukko-osastot pitivät vuosipäivänään tammikuun 29:ttä päivää sen muistoksi, että joukon komentaja tuona päivänä vuonna 1918 oli yksin vallannut Vaasan venäläisen radioaseman. Vaikka tuona päivänä ei vielä radioasemaa suurempaa viestijoukkoa perustettukaan, ev Saarmaa katsoi päivän olleen suomalaisten radiojoukkojen syntyhetken.

Vuonna 1956 kaikille puolustusvoimien joukko-osastoille määrättiin uudet perinteet. Viestirykmentin vuosipäiväksi määrättiin maaliskuun 5. päivä sen johdosta, että sinä päivänä vuonna 1918 oli Mikkelissä perustettu maamme ensimmäinen viestijoukko-osasto, Kenttälennätinpataljoona. Kun vuosipäivää vietettiin ensimmäisen kerran 5.3.1957, eversti Saarmaa eräiden muiden Viipurissa palvelleiden alaistensa kanssa luovutti Viestirykmentin silloiselle komentajalle eversti Viljo Turuselle rykmentin alkuperäisen lipun sekä viipurilaisten perinteet. Näitä eversti Saarmaa kertoi olleen velvollisuudentunto, utteruus, palvelusalttius ja sotilaallinen kuri. Näiden hän toivoi periytyvän myös tuleville viestimiespolville. Tuskinpa nuo ennen sotia muodostuneet perinteet ovat vanhentuneet tänäkään päivänä.